

ua/file_downloader.html?_m=fslib&_t=fsfile&_c=download&file_id=264789 (дата звернення: 29.04.2025).

6. Про зареєстровані кримінальні правопорушення та результати їх досудового розслідування. Єдиний звіт про кримінальні правопорушення за січень-грудень 2024 року (06.01.2025). Офіційний сайт Офісу Генерального прокурора. – URL: https://old.gp.gov.ua/ua/file_downloader.html?_m=fslib&_t=fsfile&_c=download&file_id=260042 (дата звернення: 29.04.2025).

7. Рішення колегії суддів Першої судової палати Касаційного кримінального суду від 11 липня 2023 року у справі № 726/78/23 (11.07.2023). База правових позицій Верховного Суду. – URL: <https://lpd.court.gov.ua/legal-position/9608/document/27484> (дата звернення: 29.04.2025).

8. Рішення колегії суддів Другої судової палати Касаційного кримінального суду Верховного Суду від 23 травня 2024 року у справі № 185/4595/22 (23.05.2024). База правових позицій Верховного Суду. – URL: <https://lpd.court.gov.ua/legal-position/10466/document/43681> (дата звернення: 29.04.2025).

9. Конституція України від 28 червня 1996 року No 254к/96-ВР. Дата оновлення: 01.01.2020. Офіційний сайт Верховної Ради України. – URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/254к/96-вр#Text> (дата звернення: 29.04.2025).

DOI <https://doi.org/10.36059/978-966-397-501-6-118>

ПРОБЛЕМНІ ПИТАННЯ ДІЯЛЬНОСТІ ОРГАНІВ ПРОКУРАТУРИ В ПРАВОВІЙ ДЕРЖАВІ

Юрчишин Василь Миколайович

*доктор юридичних наук,
професор кримінальної юстиції, професор кафедри фінансів,
обліку і оподаткування,
Чернівецький торговельно-економічний інститут
Державного торговельно-економічного університету,
старший радник юстиції, почесний працівник прокуратури України
м. Чернівці, Україна*

Правова держава – держава, де діють та домінують справедливі закони, усі люди рівні перед законом і судом, втілюється верховенство права, забезпечуються права і свободи людини, гарантується принципи

недопустимості звуження існуючих прав і свобод людини та відповідальності влади перед людиною, а реалізація принципу розподілу влади забезпечує незалежність та справедливість судочинства, гармонізацію державного управління, злагоду в суспільстві та створює таку систему правовідносин, за якої максимально усуваються можливості свавілля чиновників та повернення до тоталітаризму [1, с. 576-577].

Важлива роль в забезпеченні стратегічного курсу країни на розбудову правової держави належить прокуратурі, яка наділяється для цього значними функціями.

У теорії ж держави і права будь-яка державна функція визначається як основний напрямок державної діяльності, в якому віддзеркалюється роль і соціальне призначення конкретного державного органу, який її здійснює [2, с. 28].

Базове, фундаментальне визначення поняття «функція» повинно міститися в основі визначення поняття «кримінальна процесуальна функція». Базове поняття не може змінювати свого змісту, підлаштовуючись під специфічний характер окремого виду державної діяльності.

Разом з тим, конституційні основи та інші законодавчі визначення функцій прокуратури отримали не зовсім виважені та занадто часті швидкоплинні реформаторські зміни, які не вписуються в доктрину правової держави та досі дебатуються вченими.

В аспекті конституційних функцій прокуратури законодавство здійснило дрейф від закріпленні концепту «загального нагляду за законністю в державі», через «нагляд за дотриманням прав і свобод людини», до сучасного його визначенні в ст. 131-1 Конституції України, де зазначається: «В Україні діє прокуратура, яка здійснює: 1) підтримання *публічного* обвинувачення в суді; 2) *організацію і процесуальне керівництво* досудовим розслідуванням, вирішення відповідно до закону інших питань під час кримінального провадження, *нагляд за негласними та іншими слідчими і розшуковими* діями органів правопорядку; 3) представництво інтересів держави в суді у виключних випадках і в порядку, що визначені законом» [3, с. 407].

До указаних змін конституційних основ діяльності прокуратури в ст. 121 Конституції України визначалось, що прокуратура здійснює «нагляд за додержанням прав і свобод людини і громадянина, додержанням законів з цих питань органами виконавчої влади, органами місцевого самоврядування, їх посадовими і службовими особами». Скасуванням даних функцій держава не спромоглась знайти рівноцінного механізму забезпечення верховенства права (правовладдя) в суспільних відносинах між людиною і владою. Скасовуючи

відповідну компетенцію прокуратури, ефективного, швидкого і доступного людині механізму забезпечення прав і свобод людини законодавець не передбачив, залишаючи біле поле закону і безліч проблем для громадян і суспільства [4, с. 18].

Як зазначає І. Козак, різні нормативно-правові акти (Конституція України, Закон України «Про прокуратуру» (2014 р.)), які регламентують організацію діяльності прокуратури, по-різному визначають її функції та повноваження, що безумовно потребує негайного законодавчого врегулювання. Внутрішніми системоутворюючими структурними елементами кримінального процесуального доказування прокурором на досудовому розслідуванні фактів одержання службовою особою неправомірної вигоди є: об'єкт, предмет, суб'єкт, мета, засоби, результат доказування [5, с. 182].

Нескладним порівняльним дослідженням можна помітити наявність не тільки конкуренції правових норм, а й їх колізії.

Зокрема, виходячи за вищевикладені конституційні визначення, за приписами ст. 2 Закону України «Про прокуратуру», «на прокуратуру, покладаються такі функції: 1) підтримання *державного* обвинувачення в суді; 2) представництво інтересів громадянина або держави в суді у випадках, визначених цим Законом та главою 12 розділу III Цивільного процесуального кодексу України; 3) *нагляд за додержанням законів* органами, що провадять оперативно-розшукову діяльність, дізнання, *досудове слідство*, 4) нагляд за додержанням законів при виконанні судових рішень у кримінальних справах, а також при застосуванні інших заходів примусового характеру, пов'язаних з обмеженням особистої свободи громадян [6].

В ст. 36 КПК України закріплено припис про те, що «прокурор, здійснюючи нагляд за додержанням законів під час проведення досудового розслідування у формі процесуального керівництва досудовим розслідуванням», уповноважений «підтримувати державне обвинувачення в суді» [7, с. 75].

Реалізація ідеї змагального кримінального процесу на досудовому слідстві не досягає своєї позитивної мети з огляду на юридичну невизначеність та певну конкуренцію компетенцій суб'єктів кримінального провадження. Навіть якщо і визнавати посилення змагальності за КПК України, зазначає п. В. Осадчий, то це змагальність не англо-американського зразка. Слідчий і прокурор не перестали бути суб'єктами, відповідальними за всебічне, повне і неупереджене дослідження обставин кримінального провадження (ст. 9 КПК України). Прокурор продовжує здійснювати наглядову функцію у формі процесуального керівництва досудовим розслідування та

підтриманням обвинувачення у суді. Суд не перетворився на пасивного арбітра, що розв'язує правовий спір між сторонами [8, с. 135].

Галузеві законодавчі норми добавили проблем до існуючих конституційних концептів та не зовсім чіткого юридичного визначення функцій прокуратури. Цілком логічно, що Комплексним стратегічним планом реформування органів правопорядку як частини сектору безпеки і оборони України на 2023-2027 роки ставиться знову пріоритетним завданням забезпечення юридичної визначеності функцій прокурора та розмежування процесуального статусу прокурора, керівника органу прокуратури та керівника органу досудового розслідування [9].

Залежність функціональної побудови КПК України 2012 року від принципу змагальності дехто вважають методологічною помилкою, бо справжня функціональна характеристика кримінального провадження стала ще більш насиченою і різноманітною, ніж попередня. З'явилися зовсім нові самостійні кримінальні процесуальні функції: судового контролю, активної діяльності потерпілого, міжнародного співробітництва тощо. Неоднозначно оцінюється і функціональне призначення слідчого, якого законодавець України беззаперечно відніс до сторони обвинувачення (ст. ст. 36 41 КПК України) [10, с. 242].

До того ж, з *одного боку*, ні норми Конституції України, ні чинний КПК України не передбачають виконання прокурором функції розслідування і не відносить прокурора до органу розслідування, а виходячи з цього ч. 7 ст. 214 КПК України зобов'язує прокурора, який відкрив кримінальне провадження, протягом п'яти робочих днів з дня внесення таких відомостей до ЄРДР з дотриманням правил підслідності передати наявні у нього матеріали до відповідного органу досудового розслідування, з *іншого боку*, тут же КПК України надає прокурору повноваження самостійно проводити слідчі дії та приймати процесуальні рішення, що зважаючи на те, що сам прокурор віднесений до сторони обвинувачення, може провокувати обвинувальний ухил.

З усього «законодавчого вінегрету повноважень» прокурор може виступати в різних іпостасях: він і «сам собі слідчий», і процесуальний керівник слідчого, і процесуальний контролер слідства, і обвинувач.

Прокурор, як слушно зазначає А. В. Лапкін, захищає право обвинуваченого на справедливий судовий розгляд; поважає і забезпечує презумпцію невинуватості; враховує всі обставини справи, незалежно від того, на користь обвинуваченого вони або ні; гарантує, щоб сприятливі для обвинуваченого докази повідомлялися суду відповідно до закону; забезпечує права обвинувачених у взаємодії з судом та іншими органами і установами; надає обвинуваченому відповідну сприятливу і несприятливу інформацію, наскільки це можливо; звертає

особливу увагу на додержання прав неповнолітніх правопорушників; застосування ним заходів, які обмежують права і свободи обвинуваченого, є предметом судового контролю [12, с. 139].

Але закон так досі і не акцентує його повноваження саме на забезпеченні верховенства права та всебічного повного, об'єктивного та неупередженого розслідування, без чого правосуддя може стати неможливим.

То хіба припустимо при реформуванні кримінального процесу, визначати для цих органів зовсім невластиві їм кримінальні процесуальні функції? Напевно, законодавець запам'ятав, що державні органи, які діють у кримінальному провадженні і виконують його цілі і завдання, належать до різних гілок державної влади і кожен з них зобов'язаний виконувати тільки ту функцію, що притаманна конкретній гілці влади, що конституційний принцип розподілу влади відноситься до всіх державних органів, без винятку, а не тільки до вищих органів держави, повноваження яких визначається на конституційному рівні [11, с. 35].

Висновок: дія конституційного принципу розподілу влади не врахована і не розповсюджена законодавцем на функціональне призначення органів досудового розслідування (дідання та досудового слідства) як представників виконавчої гілки влади у кримінальному процесі України, бо на них покладено виконання не притаманної їм функції обвинувачення, реалізація якої є винятковою компетенцією прокуратури. Це її неподільна і невід'ємна функція.

Література:

1. Українська правнича енциклопедія / За заг.ред. В.М. Тertiшника, Л.Р. Наливайка, А.Є. Фоменко, В.В. Ченцова. Київ: Алерта, 2023. 768 с.
2. Задорожна Г. Специфіка державного захисту прав і свобод людини та громадянина в Україні. *Право України*. 2008. № 1. С. 28-30
3. Конституція України. Науково-практичний коментар. Вид. 3-тє, доповн. і перероб. Київ: Алерта, 2024. 486 с.
4. Тertiшник В.М., Богатирьов І.Г. Юридична визначеність компетенцій прокуратури в умовах реалізації доктрини правовладдя. *Публічне право*. 2018. N4 (32). 16-22 С.
5. Козак І. А. Доказування у кримінальних провадженнях про одержання службовою особою неправомірної вигоди. Дисертація канд. юрид. наук за спеціальністю 12.00.09 (081 – Право). ПрАТ «ВНЗ «Міжрегіональна Академія управління персоналом», Київ, 2024.
6. Закон України «Про прокуратуру» Із змінами, внесеними згідно із Законом № 4158-IX від 18.12.2024 URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1697-18#Text>

7. Тертишник В.М. Кримінальний процесуальний кодекс України. Науково-практичний коментар. Вид. 22-те, доповн. і перероб. Київ: Алерта, 2025. 1096 с.

8. Осадчий П. В. Роль прокурора у механізмі забезпечення реалізації права на ефективний засіб юридичного захисту на досудовому провадженні. *Правові новели*. 2023. № № 21. Т. 2. 134-145 с. DOI <https://doi.org/10.32782/ln.2023.21.65>

9. Комплексний стратегічний план реформування органів правопорядку як частини сектору безпеки і оборони України на 2023-2027 роки від 11 травня 2023 року № 273/2023 URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/273/2023#Text>

10. Кримінальний процес України: Академічний курс: у 3 т. Т. 1: Загальна частина / за ред. акад. НАПрН України, д-ра юрид. наук, проф. В.Т. Нора, д-ра юрид. наук, проф. Н.Р. Бобечка. Львів: ЛНУ імені Івана Франка, 2021. 912 с.

11. Півненко В.П. Проект нового Кримінально-процесуального кодексу України: невдачі і прорахунки. *Вісник прокуратури*. 2010. № 11. С. 34-40.

12. Лапкін А.В. Прокурор у кримінальному провадженні: теоретичні, правові та організаційні проблеми: монографія. Харків: Право, 2020. 1304 с.

DOI <https://doi.org/10.36059/978-966-397-501-6-119>

РЕАЛІЗАЦІЯ ПОВНОВАЖЕНЬ ПРОКУРОРА ПРИ ЗДІЙСНЕННІ КОНТРОЛЮ ЗА ВЧИНЕННЯ ЗЛОЧИНУ

Юрчишин Павло Васильович

аспірант,

*Київський університет права Національної академії наук України
м. Київ, Україна*

Здійснення контролю за вчиненням злочину є важливим механізмом забезпечення ефективності кримінального провадження та протидії злочинності. Однією з ключових фігур у цьому процесі є прокурор, який виконує функцію нагляду за дотриманням законності при проведенні негласних слідчих (розшукових) дій. Правові засади реалізації його повноважень визначаються як національним законодавством, так і міжнародними стандартами прав людини. У цих тезах розглядаються особливості прокурорського нагляду за